Ideæ enim species sunt siue formæ, quæ non nisi formas generare possunt, ac proinde increatam quoq; ipsam & æternam necessario intelligant. Hic error inde natus est, quod materiam susceptibilem tantum formarum crediderunt, ac nullam cum formis naturæ communionem habere, ideoque in ipsa formarum semina esse, & ex potentia eius per opificem posse educi, ne per somnium quidem semel cogitarunt, vnde & perpetuum aliquod formale principium extra materiam constituere coacti sunt. Idem & extra Vnum, diuersumque ab illo constituere hac ratione inducti sunt, quod cum Vnum illud & primum omnium principium, nimis ad viuum ab omni entis natura & conditione resecarent ac spoliarent, perperam metuentes ne compositum quid illud faciant, aliud extra Vnum quæsiuerunt rerum principium, ab vno quidem genitum, sed distinctum tamen essentia, & naturæ proprietate àquo solo tanquam patre primum & immediate rerum formatrix virtus, & exemplar opificij mundani esset ac penderet, cuius doctrinæ vestigia insequutus Valentinus alia insuper deliramenta addidit, etiam modum commentus quo Vnum, quod Proarchen & Bythum vocat ad generationem Mentis processerit, & per intermedias deinceps generationes, aliquot tandem ad materiæ & rerum omnium creationem deducens, nec non prodigiosam Pythagoræ philosophiam intermiscens, quem sequuti discipuli nihilo fanius docuerunt, vbique plus quam Anilibus fabulis veritatem conspurcantes & obscurantes. Sed cum horum insania sua fatuitate exsibiletur, ad Platonicorum potius theologiam & mundi originem respiciendum est, quæ, quod præ omnium gentilium philosophia diuina sit, & maxime ad veritatem Mosaicæ traditionis accedere videatur, facilius abducere à recta & sacra philosophia potest. Quapropter eius summam breuissime proponentes, veram rei ex adytis scripturæ & naturæ narrationem opponemus, hanc rationibus consequenter confirmaturi, illâ verovbi erronea est, reprobaturi, ne sub specie sacratioris theologiæ, per inanem philosophiam ad latentē falsitatem fascinentur oculi intellectus nostri, & à veritate rerum abducamur, simul quoque vt innotescat omnibus nullam fuisse vnquam tam sanctam apud ethnicos scolam, nullum tam ardens studium, nulla adeo præclara ingenia, quæ ipsam veritatem rerum sua industria assequi potuerint, postquam qui religiosissimi omnium fuerunt Platonici, & ipsi longe aberrarunt, & cæteris longissime aberrandi materiam dederunt, ac proinde gratias agamus vni soli Deo, qui & principium, & creator, & animator, & conseruator, & finis opificij mundani est, quòd mundi veram fabricam, principium & fontem vniuersæ philosophiæ ac veritatis, nobis dignatus sit per Mosen & Prophetas alios reuelare.

Vnum siue Bonū. Itaque Platonicorum theologiæ hæc summa est, Vnum, Mentem, & Animam, quæ in fabulis nominantur Cœlum, Saturnus, Iuppiter, tria in diuinis ponunt principia, ordine se inuicem consequentia. Primum omnium, quod ipsis est Deus primus & summus, Vnum vocant, propter simplicissimam simplicitatem, & Bonum, propter exuberantissimā fœcunditatem ad generationem, & sui communicationem procliuem. Hoc scribunt nec ens esse, nec essentiam, nec intellectum, nec bonum adiectiuè, nec intelligere ne seipsum quidem, nec viuere, nec moueri, sed super omnia hæc esse, hoc est fontem & principium esse entis & essentiæ, intellectus & intelligentiæ, vitæ ac motus, & omnium quæ præter ipsum primum omnium & supremum principium cogitari possunt. Rursum nihil in se habere, & diuersum esse ab omnibus, in seipso consistere nec miscerj sequentibus, adesse tamen omnibus, & omnia ab illo contineri, similitet vbique esse, & tamen nusquam, hoc est nullius loci indigum esse, nec etiam intrinsecus neque extrinsecus, finitum siue determinatum esse, esse autem omnium potestatem, & quidem omnium potentiarum potestatem maximam, non tamen omnia esse, sed super omnia.

Mens. Hoc Vnum siue Bonum sua exuberantia parturiens, non cogitatione ad hoc annuente, neq; consilio aliquo, neque voluntate decernente, neque vllo pacto motum, sed manens in habitu proprio, ex ipsa sibi insita perfectione, comitante intrinsecus actu potentiali, siue efficaci potestate, radium creat & effundit eo fere modo, quo sol idem & immotus manens lumen circumfundit, qui radius quatenus ex illo manente statim hoc existit, ens efficitur, quatenus vero naturaliter ad suum parentem conuertitur & quasi mouetur fit viuens, vnde corroboratus & potestate impletus ac perfectus ex eadē per semet ditescit intelligentia, & sit Mens, & Intellectus, tum patrem suum ipsum respiciendo, tum se in se conuersus, intelligens. Quia porro dum sese inspicit potestatis suæ conscius, quantum illa valeat, in qua ni mirum vigeat virtus essentiarum omnium genitrix, ipse sibi essentiam suam hactenus indefinitam atque indeterminatam definit, ac veluti explicat, non aciem intendendo, aut cogitatu discurrendo, quasi quiquærat quod nondum habet, aut scire studeat quod ipsum latet, sed vnico vigilique perpetuo sue intelligentiæ actu, actu inquam suæ essentiæ intimo, potestatem suam semper in spiciendo, & quæ sine adhibita intelligentia latuissent determinatè cognoscendo, sic inquam Ideas siue species omnium rerū formatrices, quas intelligibiles vocant Deos, intelligendo concipit, ac quodammodo gignit, distinctas quidem formali ratione, sed essentia adhuc easdem, & veluti multa vnum existentes, non inquam vnū & multa, sed vnum multa, vt vult Parmenides, propter minus numerosam vnitatem in mente, quam quæ est in anima, atque vt intellectus est plenus potestate vna ab Vno accepta, ita pariter plenus Ideārum siue formarum omnium, vnum cum illis idemque manet, omnia in hoc entia existens, eaque vera, quia immutabilia & æterna, quæ protinus vt à se & in se genita sunt, tanquam Saturnus quidam absorbet nec sinit apud Rheam enutriri, hoc est non sinit in materiam & naturam rerum caducarum labi, sed in se omnia indissolubiliter, & impartibiliter complectitur & seruat, & in vno quodam omnia possidet, omnibus etiam & vbique præsens, non tamen in illis, sed illa, in ipso sunt, vt ab eo dependentia & in eo consistentia. Et cum sit Intellectus vnum multa, hoc est vnum quidem existens in se toto, & in essentiæ identitate, siue vnitate impartibile, at secundum partes semper simul & intro manentes, alteritate tantum

tum quadam in seipso distinctus, non est circa sequentia entia partibilis, sed perpetuo secum manens veluti & Vnum in sequentia non distribuitur. Non enim secundum alteritatem illam suam internam in multa distinctim effunditur, sed vnum tantum secundum rationes seminales, iam actu & essentialiter simul multa existens, procreat, Animam videlicet, de qua mox dicemus. Hunc Intellectum vocant. Magnum Deum, & secundum Deum, quinetiam non aliquem, sed omnem Deum, à quo videlicet vt primo & omni ente solo, immediate omnia entia, ac proinde omnes Dei essentiam suam sorti antur. Vocant & verbum Dei, & actum productum ipsius Boni & item imaginem Dei, quod genitoris bonitatem prægnante vbertate & gignendi propensione pro viribus imitetur, quas vires cum à genitore accipiat, vsque adeo illi cohæret, vt alteritate quadam solum videatur ab eo discretus. Et Plato Ideam quoq; vocat, quod exemplar vnamque indiuisam omnium speciem in sua essentia comprehendat. Vocat & causam & mundi artificem, quod primum ens factus, omnium deinceps entium parens sit.

Anima. Huius Mentis progenies est Anima mundi, tertius Deus, non aliter inde egressus quam illa ex Vno, est enim ipsa Mentis verbum, est lumen Mente mundi fabricatore effusum, est actus & quidem tota extra productus & vita viuificans inferiora, quemadmodum intellectus hanc viuificat, ipse ad Vnum conuersione viuificatus: & quemadmodum Ens ad genitorem suum respiciens, Intellectus euadit, ita & Anima Mentem intuens, Ratio fit ipsius Intellectus, lumen atque vestigium, semper inde dependens, & inde quidem illi coniuncta, inde vero inferiora comprehendens, vnum & multa simul existens secundum Parmenidem: Vnum quidem, quia sub vna communi essentia intellectuali rationes omnium formarum suscipit, atque impletur, dum in patrem Intellectum respicit: & simul quoque multa, quia dum in se conuertitur, rationes seminales omnium formarum singulatim concipit, & ordine enumerat, ac præ nimia fœcunditate parturiendo, intus incalescens ipsas animat, ijsque ad generandas in Materia formas, videlicet ad creandum sensum in animalibus, naturam vegetatricem in plantis, motum in cœlestibus corporibus, & quicquid præterea est, quod ad ordinem, speciem, naturam, proportionem, & motum rerum pertinet, motus initiū præstat. Itaque sic in sua essentia constituta anima, cum vt Vnum & Intellectus, ipsa quoque vbique sit, & in omnibus adsit, non potest non singula in hoc mundo visibili ordinare, disponere, vegetare, animare, & vnumquodque ad proprium suum esse & formam, veluti incubando perducere: verum non vt Mens in se manet impartibilis, sed egreditur quodammodo ad singula corpora, illisque alio quolibet loco aliter insinuatur, videlicet secundum cuiusque Speciei rationem, non quidem in partes à se mutuo diuisas distributa. Tota enim & secundū substantiam essentiamque pariter omnem indiuisa, vbique & in singula simul est, sed per seminales & specificas rationes, quæ mutuæ & variæ sunt, alibi aliter suas vires exercendo operatur, & sui simulachra, videlicet species in rebus facit. Quare tametsi in sua essentia, vna & simul multa sit, & per huiusmodi seminalium & specificarum rationum diuersum influxum fiat diuisibilis, non tamen propria ad diuisionem necessitate hoc fit, vt quæ tota secum perpetuo manet, sed quia corpora diuisibilitate propria indiuisibiliter eam accipere nequeunt, vt partitio hæc corporum non Animæ passio sit, ac necessitas.

Hæc tria in diuinis principia, hoc quo narraui modo Platonici describunt, ac primum quidem eorum non concedunt, aut actum esse alicuius (vt neque debet) aut aliquam actionem habere, esse tamen potentiale, id est actus proferendi potestatem, retenta Vnius simplicitate concedunt. Intellectum autem actum esse ab vno emanantem. Animam quoque actum ipsius intellectus, & vtrumlibet horum differentē ab illo à quo effluxit. Maius item ac melius esse quod gignit, illo quod à se gignitur, ideoque Intellectum minorem ac deteriorem Vno esse, meliorem autem ac Maiorem Anima, & similiter Animam speciebus à se productis. Hæc fere sententia est vniuersæ Platonicorum theologiæ, cui hanc sequentem veriorem opponimus.

Prolegomenon Fabricæ mundi
Caput tertium.

Vera de Deo eiusq; Trinitate, ex scripturæ adytis confessio.

VNum nobis Deum, sub tribus hypostasibus distinctis, at non à se mutuo diuisis & separatis, proponit verbum Dei, quarum quælibet suas habet proprietates, quibus à reliquis distinguitur. Sunt autem Pater, Logos siue Filius, & Spiritus sanctus, ideo vnum existentes, non quia vnius sunt essentiæ, vt homo homini, sed quia vna numero sunt essentia, quippe cum à se mutuo sint inseparabiles, totaq; essentia Patris latens, velut æterna generatione in Logon eradier, ita vt Logos sit lucidus character & expressa Patris essentia, eademque essentia à Patre per Logon in vniuersum mundum splendeat, qui splendor Spiritus sanctus existit, vna est omnium trium deitas, omnipotentia, virtus, sapientia, bonitas voluntas, nec modo tria vllo modo dici possunt, quum vna numero sit omnium vis & potestas, & actio, vt Logos ipse nos docet Iohan. 17. sic Patrem alloquens: Mea omnia tua sunt, & tua mea. Item Pater in me manens ipse facit opera. Iohan. 14. & Ioh. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Per Spiritum sanctum quoque Patrem & Logon omnia operari passim in scripturis sanctis patet. Et Sap. 1. dicitur Spiritus sanctus orbem terrarū repleuisse, ita vt omnium triū sit vna communis operatio, sed secundū personalem proprietatem, aliter à Patre, aliter, à Filio, aliter à Spiritu sancto procedens. Itaque non tres Deos, neque tria rerum principia ponimus, quemadmodū Plato, sed vnum indi-

GERARDUS MERCATOR *Atlas sive Cosmographicæ Meditationes de Fabrica Mundi et Fabricati Figura* DUISBERG, 1595 THE LESSING J. ROSENWALD COLLECTION, LIBRARY OF CONGRESS Octavo